

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับบุตร — ธิดา ปราภฏการณั์ทางสังคมที่พบเห็นผ่านมา สตรีเพศถูกมองว่ามีความเหมาะสมตามธรรมชาติที่จะต้องเป็นฝ่ายเลี้ยงดูทารก สำนักเลขานุการ นายกรัฐมนตรี (2535: 37) กล่าวว่าสตรีของสตรีให้นมมารดาซึ่งเป็นอาหารของทารกติดตัวมาเพื่อ เป็นผู้ดูแลและเลี้ยงดูผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ยอมรับในหน้าที่นี้ สามีจะมาช่วยดูแลบุตรเพียงเล็กน้อย และก็ไม่ได้รับการคาดหวังจากภรรยาในการเลี้ยงดู ทำให้ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านต้องหาบุคคลอื่นมาช่วยโดยนำไปจ้างคนข้างเคียงหรือญาติพี่น้องคนอื่น ๆ มาช่วยเลี้ยง การที่มารดาไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรทำให้บุตรขาดความอบอุ่น อาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสังคมได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับเครือญาติ (บุพการี) สังคมไทยโดยเฉพาะชนบท เครือญาติมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในครอบครัว ญาติจะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังที่ สนิท สมัยการ(2519 : 183) กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในสังคมชนบทไทยญาติพี่น้องมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย

จากการศึกษาของวารุณี ภูริสินสิทธิ์ และเบญจา จิรภัทรพิมล (2537 : 104) เรื่องภาวะการทำงานอุตสาหกรรมของสตรีกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ พบว่าคนงานสตรีเมื่อออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ได้นำบุตรของตนซึ่งยังเล็กอยู่ให้บิดามารดาของตนหรือฝ่ายสามีช่วยเลี้ยงดู ทำให้คนแก่เหล่านี้ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตร หรือควรจะได้รับบริการพักผ่อนต้องรับภาระส่วนนี้

จากรายละเอียดดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นสิ่งที่สะท้อนคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของแรงงานหญิงได้เป็นอย่างดี

2.3.3.5 การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

สมพงษ์ พลະสุรย์ (2529 : 13-15) กล่าวว่า ในช่วงชีวิตของมนุษย์ คือระหว่างเกิดกับการตาย คนเราสามารถเป็นเจ้าของครอบครัวสิ่งต่าง ๆ หลายสิ่งหลายอย่างทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในส่วนที่เป็นวัตถุนั้นเราครอบครองได้มากน้อยตามความโลภ ในส่วนที่เป็นนามธรรมนั้น เราสามารถครอบครองได้ตามอำนาจและบารมีหรือคุณธรรม แต่เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว คนเราไม่สามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าของหรือครอบครองอยู่ไปได้เลย แต่มีสิ่งหนึ่งที่ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของและครอบครองได้โดยเสมอภาคไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนจน คนรวย ขาวนา พ่อค้า ขุนนาง แหก ไทย จีน ฝรั่งเศส คนขาว คนดำ ผู้หญิง ผู้ชาย ฯลฯ สิ่งนั้นคือเวลา ผู้ใดอายุยืนก็มีเวลามาก ผู้ใดอายุสั้นก็มีเวลาน้อย คนเราปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย นอกเหนือจากการปฏิบัติกิจส่วนบุคคลอันได้แก่ กิน นอน ขับถ่ายและสืบพันธุ์แล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ มากมายหลายอย่างที่เราทำเพื่อสนองความต้องการและความพอใจของตนเองและของผู้อื่น ทางอย่างเราพอใจทำแบบอย่าง

เราทำด้วยความจำใจ นอกเหนือจากกิจกรรมส่วนบุคคลซึ่งทุกคนต้องทำตามธรรมชาติแล้ว คนเราใช้เวลาทำการ (หรือไม่ทำการ) ต่างๆ เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เรียกว่า เวลาว่าง พฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ นั่ง ๆ นอน ๆ เดินไป เดินมา พุดจาโดยไม่มีจุดมุ่งหมายแน่ชัด นับโน้น หยิบนี้ ไปพุดกับคนโน้น ไปคุยกับคนนี้ พุดกับตนเอง บ่นรำพึงรำพัน ฯลฯ สรุปแล้วคือไม่ได้ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันหรือเป็นเรื่องเป็นราว พฤติกรรมเหล่านี้ขาดจุดมุ่งหมาย ขาดแผนงาน ขาดขั้นตอน ขาดการประเมินผล ผู้ที่อยู่ในภาวะเช่นนี้มักจะพูดว่า “ไม่มีอะไรจะทำ” หรือ “ไม่รู้จะทำอะไร” ลักษณะเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคน

2. ลักษณะที่เรียกว่า การพักผ่อนหย่อนใจ พฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ กินและดื่มมากกว่าและนานกว่าปกติ เที่ยวเตร่ เที่ยวชมธรรมชาติ เที่ยวชมสถานที่และวัตถุ เล่นพนัน ดูการทะเล่เล่น (เช่น มหรสพและกีฬาหรือการแสดงต่าง ๆ) เล่นกีฬา เล่นดนตรี ร้องเพลง อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ดูภาพถ่าย วาดรูป ไปวัด สนทนากับพระ สวดมนต์ ฯลฯ สรุปแล้วเป็นการกระทำหรือกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนานใจ ไม่ได้มุ่งด้านวัตถุหรือผลผลิต ถึงแม้จะต้องการวัตถุก็เพียงเพื่อใช้เป็นสื่อให้เกิดความสนุกสนานใจเท่านั้น ไม่ได้ต้องการวัตถุนั้นเพื่อใช้ประโยชน์จริงจังอะไร เช่น เดินเตร่เตร่ไปตลาดนัดในวันอาทิตย์พบสิ่งของถูกก็ซื้อมาทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ว่าจะซื้อมาทำไม จึงเรียกกิจกรรมลักษณะนี้ว่าการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อให้ใจคลายความตึงและความเครียด กิจกรรมลักษณะนี้อาจจะมีแผนงาน มีจุดมุ่งหมาย มีขั้นตอนการดำเนินงานและมีการประเมินผลก็ได้ หรืออาจจะไม่มีแผนงานหรือขั้นตอนก็ได้ แต่ที่แน่ ๆ คือมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายความเครียดความตึงของจิตใจ

3. ลักษณะที่เรียกว่า งานอดิเรก พฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ การกระทำที่มีลักษณะเป็นการทำงาน เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประดิษฐ์สิ่งของ ซ่อมแซมสิ่งของ เขียนหนังสือ เล่นดนตรี เล่นกีฬา ฯลฯ ดูเผิน ๆ คล้ายกับการทำงาน แต่พฤติกรรมเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกทางใจ คือมีความลึกซึ้งกว่าความสบายใจ ลึกซึ้งและมากกว่าการพักผ่อนหย่อนใจ งานอดิเรกเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายแน่ชัดอยู่ในใจของผู้กระทำว่าทำเพื่อความสนุก ทำเพื่อความพอใจ ถึงแม้จะมุ่งที่ผลผลิตอันเป็นวัตถุก็เพียงเป็นสื่อของความสนุกใจ

4. ลักษณะที่เรียกว่า การงานหรืองานหลัก พฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ การกระทำที่เป็นงาน มีผลตอบแทนเป็นวัตถุหรือเป็นเงินรายได้ เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประดิษฐ์สิ่งของ ให้บริการ เล่นดนตรี เล่นกีฬา สอนคน ฝึกอบรมคน ฯลฯ งานหลักก็งานอดิเรกเหมือนกันในพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ถ้าทำเพื่อความสนุกก็เป็นงานอดิเรก แต่ถ้าทำเพื่อเอาผลผลิตไปบริโภคหรือไปขายก็เป็นงานหลัก การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี ก็เช่นเดียวกัน ถ้าทำเพื่อความสนุกก็เป็นงานอดิเรก แต่ถ้าทำเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพตนเอง ก็เป็นงานหลัก

การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หมายถึง การลดเวลาว่างลงให้เหลือน้อยที่สุดและเพิ่มเวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ หรือการทำงานอดิเรกหรือการทำงานหลักให้มากขึ้น

จุดมุ่งหมายของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อาจกล่าวได้ว่ามี 2 ประการ คือ

1. เพื่อลดความว่างกิจกรรมหรือความว่างจากการกระทำในภาวะที่ไม่ได้ทำอะไร คนเรามักจะคิดและมองโลกในทางเสื่อม ความชั่วร้ายและความมัวหมองทั้งหลายมักจะเข้าครอบงำจิตใจได้ง่าย

2. เพื่อเพิ่มพูนคุณค่าให้แก่ชีวิต การที่คนเราไม่ว่างและได้ใช้เวลาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรกและงานหลัก บุคคลนั้นย่อมได้รับผลตอบแทนอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ด้วยเหตุนี้ คนเราจึงอบรมสั่งสอนกันมาแต่โบราณกาลแล้วว่า อย่าให้มีเวลาว่าง และถ้ามีเวลาว่างจงทำเวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จากการศึกษา เรื่อง การใช้เวลากับการพัฒนาสตรีในครอบครัวเกษตรกรไทย

(อังฉรา นวจินดาและคณะ ,2527 อ้างถึงในอภิรักษ์ วัฒนรัตน์, 2534 : 8) พบว่าสตรีที่ใช้เวลาทำงานบ้านน้อย และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน จะมีระดับการมีสิทธิตัดสินใจในครัวเรือนสูงกว่าสตรีที่ใช้เวลาทำงานบ้านมากและไม่ได้ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน สตรีที่ใช้เวลาพักผ่อนปานกลาง และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน จะมีระดับการมีสิทธิตัดสินใจในครัวเรือนสูงกว่าสตรีที่ใช้เวลาพักผ่อนมากหรือน้อยเกินไปและไม่ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน สตรีที่ใช้เวลาทำงานบ้านน้อยและมีการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนามาก จะมีระดับการมีสิทธิตัดสินใจในครัวเรือนสูงกว่าสตรีที่ใช้เวลาทำงานบ้านมากและไม่เข้าร่วมกลุ่มพัฒนา สตรีที่ใช้เวลาพักผ่อนมากและมีการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนามาก จะมีระดับการมีสิทธิตัดสินใจสูงกว่าสตรีที่ใช้เวลาพักผ่อนน้อยและไม่เข้าร่วมกลุ่มพัฒนาคือ เกษตรกรจะใช้เวลาทำกิจกรรมในทางเศรษฐกิจและสังคมมากหรือน้อยนั้นขึ้นกับตัวแปร 3 ประการ คือ การใช้เวลาเพื่อการพักผ่อน การใช้เวลาทำงานบ้าน และความเพียงพอของรายได้ในครัวเรือน

จากรายละเอียดดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าการใช้เวลาว่างและการพักผ่อนเป็นสิ่งที่สะท้อนคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของแรงงานหญิงได้เป็นอย่างดี

จากรายละเอียดเกี่ยวกับด้านชีวิตความเป็นอยู่ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย อาหารหรือโภชนาการ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน แต่ละประการนั้นล้วนเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้นำชีวิตความเป็นอยู่มาใช้เป็นตัวแปรตาม เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี นอกจากนั้นยังได้นำไปใช้ในการกำหนด

นิยามศัพท์เฉพาะ และใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

2.4 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

“คุณภาพชีวิต” เป็นแนวคิดที่ยากจะนิยามให้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ การจัดทำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต จึงมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดทำไว้เป็นจำนวนมากซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของหน่วยราชการหรือภาครัฐ ได้แก่เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ความจำเป็นพื้นฐาน หมายถึง ความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่คนทุกคนในชุมชนควรมีหรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตามสมควร (กรมพัฒนาชุมชน, 2536: 1)

กฤษฎา เพิ่มทັນจิตต์ (2528: 25) ได้ให้ความหมายความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ว่าหมายถึง สิ่งซึ่งมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยปราศจากการตอบสนองด้วยความจำเป็นพื้นฐานที่เกิดจากการวินิจฉัยของมนุษย์เอง การตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานนี้จึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการสะท้อนถึงความเป็นอยู่ของมนุษย์

คณะกรรมการการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ตั้งขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทโดยตรง ในปี 2528 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบโครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิต และประกาศให้มีการรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (2528—2530) โดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 8 หมวด 32 เครื่องชี้วัด เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยว่าคนไทยควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้างเป็นอย่างน้อย และควรมีระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหนในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540—2544) ได้มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็น 8 หมวด 39 ตัวชี้วัด ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้ (สุภางศ์ จันทวานิชและวรรณี ไทยพันธ์, 2539: 159—161)

หมวดที่ 1 สุขภาพดี (ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี) มี 12 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม) มี 5 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 3 ศึกษาถ้วนทั่ว (ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็น แก่การดำรงชีวิต) มี 7 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 4 ครอบครัวยุติสุขสบาย มี 4 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 5 รายได้มาก (ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต) มี 1 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา (ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน) มี 3 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 7 พาสู่คุณธรรม (ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น) มี 5 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม (ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มี 2 ตัวชี้วัด

2.4.2. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของภาคเอกชน (สุภางค์ จันทวานิช และ วรรณิ ไทยนันท์, 2539 : 177—178) มีดังนี้

มูลนิธิเพื่อนหญิง ได้จัดทำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของหญิงไทยในภาพรวมเพื่อเสนอต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางเป้าหมายในการดำเนินโครงการของมูลนิธิเอง รายละเอียดด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. หมวดค่าจ้าง — แรงงานสตรีควรมีค่าจ้างที่เพียงพอต่อการยังชีพ
2. หมวดศูนย์เลี้ยงเด็ก — สตรีที่ออกไปทำงาน ควรมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กให้ได้รับความปลอดภัย และเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ซึ่งนายจ้างหรือรัฐควรจัดหาได้
3. หมวดกฎหมายสวัสดิการสังคม — โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเพื่อครอบครัวที่มั่นคงแข็งแรง
4. หมวดความปลอดภัยทางเพศของสตรี — ทั้งในที่ทำงาน ที่พัก ที่เรียน การเดินทาง มีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน
5. หมวดการไม่ถูกล่วงมาค้าประเวณี—โดยไม่ทราบว่าจะให้ทำงานอะไร และไม่ทราบสภาพการทำงาน เช่น ความไม่อิสระ การกักบริเวณ การทารุณ รัฐจึงควรสร้างงานที่เป็นอาชีพหรือเพิ่มทักษะการทำงานให้ และมีกฎหมายที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์
6. หมวดสุขภาพผู้หญิง — ในการทำงานนายจ้างควรคำนึงถึงเรื่องสุขภาพสตรี เช่น การตั้งครรภ์ การมีรอบเดือน โดยไม่ตัดสิทธิหรือลดค่าจ้าง ในกรณีการทำแท้งรัฐควรมีสวัสดิการ ให้การศึกษาและหามาตรการแก้ไขที่ดีกว่าปัจจุบัน
7. หมวดการเข้าร่วมพัฒนาวางแผน - สตรีควรได้รับข้อมูลข่าวสารในการส่งเสริมให้ได้เข้าร่วม ในงานพัฒนาและงานวางแผนให้มากขึ้น

2.4.3 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของนักวิชาการ นักคิด และนักวิจัย มีดังนี้

ดร.ไวย ถังภากรณ์ (2530 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช และวรรณิ ไทยนันท์, 2539: 181) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถสรุปเป็นดัชนีชี้วัดได้ดังนี้

1. การได้รับโภชนาการดี มีคุณภาพประโยชน์ต่อร่างกาย
2. การได้รับบริการด้านสวัสดิการ อนามัยแม่และเด็ก

3. การมีลูกไม่มาก และเหมาะสมกับขนาดของครอบครัว
4. ครอบครัวมีความอบอุ่น
5. โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
6. ความเสมอภาคในการได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายของรัฐ
7. โอกาสในการปะทะสังสรรค์กับภายนอกสังคม
8. ความเสมอภาคเชิงพาณิชย์กับภายนอกสังคม
9. การดำเนินชีวิตภายใต้สภาวะแวดล้อมที่ดี
10. การเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
11. การได้รับบริการด้านสวัสดิการสังคมและการประกันสังคม
12. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
13. การดำรงชีวิตตามความเหมาะสมกับอัตรภาพ
14. โอกาสและความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ คือ
 - 14.1 ด้านปัจจัยการผลิตของบุคคล
 - 14.2 ด้านการรับรู้ข่าวสาร และการนันทนาการ
 - 14.3 ด้านการรับบริการด้านสาธารณสุข
 - 14.4 ด้านการรวมกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมใด ๆ ที่ไม่ขัดต่อความสงบสุขและความมั่นคงของรัฐ
 - 14.5 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ส่วนพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต อ่างถึงใน สุภาวงศ์ จันทวานิชและวรรณี ไทยพันธ์, 2539: 182) ได้จำแนกคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 ระดับคือ

1. คุณภาพชีวิตระดับพื้นฐาน คือ ระดับที่ภูมิมักดละ มีดังนี้
 - 1.1 สุขภาพดีมีพละมานัยและมีปัจจัยเครื่องรักษาส่งเสริมสุขภาพ
 - 1.2 พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพ มีความประหยัดขยันและสุจริต มีเงินใช้ และ ใช้เงินเป็น เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็น
 - 1.3 มีอาหารที่มีคุณค่า มีกินและกินเป็น
 - 1.4 มีที่อยู่อาศัยและที่ทำงานที่เหมาะสมไม่แออัด สะอาด สะดวกสบายต่อการดำเนินชีวิต การทำงานและการเดินทาง
 - 1.5 มีครอบครัวซึ่งมีกำลังพอบำรุงเลี้ยงได้ อยู่กันด้วยความสุข ทั้งอบอุ่นและร่มเย็น
 - 1.6 อยู่ร่วมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รับผิดชอบ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจเกื้อการุณย์ ผูกมิตร และชวนชวน ทำกิจที่เป็นประโยชน์

1.7 มีเวลาว่างเป็นของตนเอง และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการเสนอความ
ริเริ่มขยับขั้นที่ไร้โทษ ชื่นชมซาบซึ้งในสุนทรีย์และในการที่จะพัฒนาตนยิ่งขึ้น
ไปในด้านต่าง ๆ

2. คุณภาพชีวิตระดับพัฒนาการ หรือระดับสัมปรายภคัตถะ มีดังนี้

- 2.1 มีการศึกษา รู้เข้าใจเท่าทันเหตุการณ์ มีประสบการณ์ที่เป็นฐานของการดำเนิน
ชีวิตและตัดสินใจอย่างฉลาด
- 2.2 มีวิจารณ์ญาณ พิจารณาเหตุปัจจัย รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาดำเนินชีวิตด้วยปัญญา
มีกุศลวิธีที่จะแก้ไขคลายทุกข์ได้
- 2.3 มีจิตใจที่พัฒนา กอปรด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เชื่อมมั่นในการทำความคิด
ประพฤติดีงาม สุขจิตทั้งกาย วาจา ใจ มั่นใจในคุณค่า แห่งชีวิตของตน
- 2.4 สุขภาพจิตดี มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเจตคติดีงาม จิตใจปลอดโปร่งเบิกบาน
ผ่องใสเป็นสุข มองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

3. คุณภาพชีวิตระดับเอื้อโอกาส หรือระดับอุภยัตถะ มีดังนี้

- 3.1 มีความปลอดภัยทั้งกายใจ เช่น ปราศจากโจรผู้ร้าย ละอบายมุข
- 3.2 อยู่ในสังคมที่มีสวัสดิการและบริการดี อำนวยสิทธิเสรีภาพความเสมอภาค และ
ไมตรีสงเคราะห์
- 3.3 อยู่ในสังคมที่อำนวยโอกาสในการทำงานที่ตนถนัด โอกาสในการเรียนรู้และเข้าถึง
วิทยาการต่าง ๆ โอกาสในการมีส่วนร่วมในสังคม ในชุมชนและในทางการเมือง
และโอกาสในการได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ
- 3.4 อยู่ในสังคมที่มีระเบียบมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและกฎหมายที่เป็น
ธรรมและเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม
- 3.5 มีธรรมชาติแวดล้อมที่เกื้อกูล ไร้มลพิษ สวยงาม สดชื่น อากาศบริสุทธิ์ ไร้มลพิษ

และพระมหาเจิม สุวโจ (2537 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิชและวรรณี ไทยพันธ์, 2539 :182) ได้
ระบุว่าคุณภาพชีวิตอาจแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับกายภาพ ได้แก่ การมีปัจจัยสี่ครบถ้วน
2. ระดับสังคม ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างบุคคลในสังคมในทาง
ศาสนา ถือว่ามี ศีลสมบุรณ์
3. ระดับจิตใจ ได้แก่ การมีสุขภาพจิตและมีระดับความคิดด้าน จิตวิญญูณ ที่มั่นคง
หนักแน่นไม่ตกอยู่ในความว้าเหว่ทางจิตใจมากขึ้นจึงต้องมุ่งแสวงหาหลักศรัทธาความเชื่อ ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น
เช่น เสด็จพ่อ ร.5 กรมหลวงชุมพรฯ เจ้าแม่กวนอิม ตลอดจนเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย

4. ระดับสติปัญญา ได้แก่ การสามารถใช้ปัญญาของตนเองและของชุมชนเพื่อช่วยเหลือตนเองได้ทำให้มนุษย์เป็นที่พึ่งของตนเอง มีความเข้าใจสิ่งจะสามารถนำไปแก้ปัญหที่เกิดขึ้นได้ สำหรับเสรี พงศ์พิศ (2536 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิชและวรรณิ ไทยนันท์, 2539 :186) กล่าวถึง ดัชนีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. มีความพร้อม ความสำนึก และความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
2. ไม่มีความทุกข์ยาก ขาดแคลน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้
3. มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา
4. มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว
5. มีหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจ
6. ใช้จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
7. มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการพัฒนาและแก้ปัญหา (การมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเอง)
8. มีอำนาจในการคิดวิเคราะห์
9. ตระหนักและเห็นคุณค่าของศักยภาพของตนเองที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา
10. มีความคิดสร้างสรรค์ อดทนในการพัฒนา
11. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาซึ่งกันและกัน

สอดคล้องกับวิฑูรย์ ปัญญากุล (2535 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิชและวรรณิ ไทยนันท์, 2539 :186) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่ามีเครื่องชี้วัดดังนี้

1. การยอมรับในศักยภาพของการพัฒนาตนเองของประชาชน
2. การยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคมในการพัฒนา
3. การพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชาวบ้าน
4. การมีอำนาจในการตัดสินใจประกอบกิจกรรม

ในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนที่ได้ช่วยหมู่บ้านและชุมชนจนเป็นที่ยอมรับ ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไว้ดังนี้

วิบูลย์ เข้มเฉลิม (2532 อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิชและวรรณิ ไทยนันท์, 2539: 188) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตไว้ว่า คนที่จะมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนควรจะมีพึ่งตนเองได้ โดยยึดหลักดังนี้

1. ครอบครัวมีชีวิตที่สงบ สะดวก
2. มีอาหารพอเพียง
3. มีสมุนไพร และไม้ยืนต้น
4. มีคุณธรรม
5. อยู่ได้โดยมีต้องพึ่งคนภายนอก
6. เรียนรู้ตัวเอง รู้อารมณ์
7. มีการรวมกลุ่ม
8. ทำเหลือแล้วจึงให้คนอื่นกิน
9. ทำตัวเองให้ง่ายไม่ฟุ่มเฟือย
10. หยุคไม่ไปตามกิเลส
11. แก้ปัญหาด้วยตนเองให้ได้
12. รู้จักวางแผนชีวิตให้กับตนเอง
13. ปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดทั้งระยะสั้นและยาว
14. มีของใช้เฉพาะที่จำเป็น
15. มีเงินไว้ใช้เฉพาะกรณีจำเป็น
16. เกินตัวของตัวเองสูง
17. ทำเกษตรครบวงจร
18. มีทุนเป็นสวัสดิการ ให้การศึกษา
19. ไม่ผูกพันกับระบบทุน
20. อายุ 60—70 ปี มีชีวิตที่สงบ
21. รู้จักบูรณาการความคิดให้รู้เท่าทันและมีความพร้อมในการแก้ปัญหาของตนเอง

จากรายละเอียดเรื่องดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตดังกล่าวสรุปได้ว่า ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตที่จัดทำขึ้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของหน่วยงานราชการหรือภาครัฐ เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของภาคเอกชน และเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของนักวิชาการ นักคิด นักวิจัยและปราชญ์ชาวบ้าน

จากดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) และพระมหาเจิม สุวโจ เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงได้นำคุณภาพชีวิตระดับพื้นฐานหรือระดับกายภาพ ซึ่งได้แก่การมีปัจจัยสี่ครบถ้วนมาทำการศึกษา โดยนำมาประยุกต์เพื่อกำหนดเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี จำนวน 3 ด้าน

คือ เศรษฐกิจดี สุขภาพอนามัยดี (สุขภาพกาย สุขภาพจิต) และชีวิตความเป็นอยู่ดี (อาหารหรือโภชนาการ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตคือ เศรษฐกิจดี สุขภาพอนามัยดี (สุขภาพกาย สุขภาพจิต) ชีวิตความเป็นอยู่ดี (อาหารหรือโภชนาการ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน) มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อวัดระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี นอกจากนั้นยังได้นำไปใช้ในการกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ

3. กฎหมายคุ้มครองแรงงาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม 2541 เป็นต้นไป จำนวน 16 หมวด 1 บทเฉพาะกาล 166 มาตรา ซึ่งสามารถสรุปหลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมีดังนี้ (เดกิง ชีรนรวนิชย์. 2541: 69 : 75)

3.1 การใช้แรงงานทั่วไป

3.1.1 เวลาทำงานปกติ

กำหนดเวลาทำงานปกติในงานทุกประเภทไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง และไม่เกินสัปดาห์ละ 48 ชั่วโมง เว้นแต่งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของลูกจ้าง เวลาทำงานปกติต้องไม่เกินวันละ 7 ชั่วโมง และไม่เกินสัปดาห์ละ 42 ชั่วโมง

3.1.2 การทำงานล่วงเวลา

ห้ามให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาวันแต่

- (ก) ได้รับความยินยอมจากลูกจ้างก่อนเป็นคราว ๆ ไป
- (ข) ลักษณะหรือสภาพของงานต้องทำติดต่อกันไป ถ้าหยุดจะเสียหายแก่งาน
- (ค) เป็นงานฉุกเฉิน
- (ง) เป็นงานที่กำหนดในกฎกระทรวง

ห้ามให้หญิงมีครรภ์และเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานล่วงเวลา และห้ามให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาในงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และความปลอดภัยของลูกจ้าง

3.1.3 การทำงานในวันหยุด

ห้ามให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุด เว้นแต่

- (ก) ลักษณะหรือสภาพของงานต้องทำติดต่อกันไป ถ้าหยุดจะเสียหายแก่งาน
- (ข) เป็นงานฉุกเฉิน

(ค) กิจการโรงแรม สถานมหรสพ งานขนส่ง ร้านอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม สโมสร สมาคม สถานพยาบาล หรือกิจการอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

(ง) เพื่อประโยชน์แก่การผลิต จำหน่าย และการบริการ โดยได้รับความยินยอมจากลูกจ้าง ก่อนเป็นคราว ๆ ไป

ชั่วโมงทำงานในวันหยุดตาม (ค) และ (ง) เมื่อรวมกับชั่วโมงทำงานล่วงเวลาต้องไม่เกิน อัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

ห้ามให้หญิงมีครรภ์และเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในวันหยุดและห้ามให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดในงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และความปลอดภัยของลูกจ้าง

3.1.4 เวลาพัก

นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพักระหว่างการทำงานวันละไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงหลังจากทำงานไม่เกิน 5 ชั่วโมงติดต่อกัน โดยอาจตกลงกันให้พักครั้งหนึ่งน้อยกว่า 1 ชั่วโมงได้ เว้นแต่กรณี ที่ลักษณะหรือสภาพของงานต้องทำติดต่อกันไป โดยได้รับความยินยอมจากลูกจ้างหรือเป็นงาน จุกเงิน

ข้อตกลงกำหนดเวลาพักเป็นอย่างอื่น ถ้าเป็นประโยชน์แก่ลูกจ้างให้ใช้บังคับได้ และเวลา พักในวันหนึ่งไม่เกิน 2 ชั่วโมงให้นับเป็นเวลาทำงานปกติ

ถ้าให้ทำงานล่วงเวลาไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมง ต้องให้ลูกจ้างพักก่อนเริ่มงาน ไม่น้อยกว่า 20 นาที เว้นแต่ลักษณะหรือสภาพงานต้องทำติดต่อกันไป โดยได้รับความยินยอมจากลูกจ้างหรือเป็น งานจุกเงิน

3.1.5 วันหยุด

ตามกฎหมายกำหนดวันหยุดไว้ 3 ประเภท คือ

3.1.5.1 วันหยุดประจำสัปดาห์

นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์ไม่น้อยกว่า 1 วัน วันหยุดประจำสัปดาห์ ต้องมีระยะห่างกันไม่เกิน 6 วัน และอาจตกลงกันล่วงหน้าให้มีวันหยุดประจำสัปดาห์วันใดก็ได้ หรืออาจตกลงกันสะสมวันหยุดประจำสัปดาห์ และเลื่อนไปหยุดเมื่อใดก็ได้ภายในสัปดาห์ สำหรับ งานต่อไปนี้

- (1) งานโรงแรม
- (2) งานขนส่ง
- (3) งานในป่า

(4) งานในที่สุรกันดาร

(5) งานอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

3.1.5.2 วันหยุดตามประเพณี

นายจ้างต้องประกาศกำหนดวันหยุดตามประเพณีไม่น้อยกว่าปีละ 13 วัน โดยรวมวันแรงงานแห่งชาติ การกำหนดวันหยุดตามประเพณีให้พิจารณาจากวันหยุดราชการ วันหยุดทางศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่น กรณีที่วันหยุดตามประเพณีตรงกับวันหยุดประจำสัปดาห์ให้หยุดชดเชยในวันทำงานถัดไป ถ้าลักษณะหรือสภาพของงานไม่อาจให้หยุดตามประเพณีได้ ให้ตกลงกับลูกจ้างว่าจะหยุดชดเชยในวันอื่น หรือนายจ้างจะจ่ายค่าทำงานในวันหยุดให้ก็ได้

3.1.5.3 วันหยุดพักผ่อนประจำปี

ลูกจ้างที่ทำงานครบ 1 ปี มีสิทธิหยุดพักผ่อนประจำปีไม่น้อยกว่าปีละ 6 วันทำงานให้นายจ้างเป็นผู้กำหนดโดยให้แจ้งลูกจ้างล่วงหน้าหรือกำหนดให้ตามที่ตกลงกันในที่ถัดไปนายจ้างจะกำหนดให้มากกว่า 6 วันทำงานก็ได้ อาจตกลงกันล่วงหน้าให้สะสมและเลื่อนวันหยุดพักผ่อนประจำปีก็ได้ กรณีลูกจ้างทำงานยังไม่ครบ 1 ปี นายจ้างอาจให้ลูกจ้างหยุดพักผ่อนประจำปีตามส่วนก็ได้

3.1.6 วันลา

ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ 6 ประเภท คือ

3.1.6.1 สิทธิลาป่วย ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง นายจ้างอาจให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์ กรณีที่ลาป่วยตั้งแต่ 3 วันทำงานขึ้นไป ถ้าไม่อาจแสดงใบรับรองแพทย์ได้ให้ชี้แจงให้นายจ้างทราบ ให้แพทย์ที่นายจ้างจัดไว้เป็นผู้ออกใบรับรอง เว้นแต่ลูกจ้างไม่สามารถให้แพทย์นั้นตรวจได้

กรณีที่ไม่ถึงเป็นวันลาป่วยตามมาตรานี้

(1) วันที่ลูกจ้างไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทำงาน

(2) วันลาเพื่อคลอดบุตร

3.1.6.2 สิทธิลาเพื่อการฝึกอบรม

- ลูกจ้างมีสิทธิลาเพื่อการฝึกอบรมหรือพัฒนาความรู้ความสามารถ หลักเกณฑ์และวิธีการเป็นไปตามกฎกระทรวง

3.1.7 พักนำหนักในการทำงาน ห้ามให้ลูกจ้างทำงานยก แยก หาม หาบ ชูบ ลาก หรือเข็นของหนักเกินอัตราน้ำหนัก ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3.2 การใช้แรงงานหญิง

3.2.1 งานที่ห้ามให้หญิงทำ ห้ามให้หญิงทำงานในลักษณะที่อาจเป็นอันตรายดังนี้

- (1) งานเหมือนแร่ หรืองานก่อสร้างที่ต้องทำได้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ ในอุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา (เว้นแต่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือร่างกายของลูกจ้าง)
- (2) งานบนนั่งร้านสูง 10 เมตรขึ้นไป

3.2.2 การทำงานยามวิกาล ในกรณีที่ลูกจ้างหญิงทำงานระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา และพนักงานตรวจแรงงานเห็นว่าอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยต่อลูกจ้างหญิง ให้อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีคำสั่งให้เปลี่ยนเวลาหรือลดชั่วโมงทำงานได้

3.2.3 ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ ให้ความคุ้มครองลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ 5 ประการ ได้แก่

- (1) นายจ้างจะเลิกจ้างเพราะเหตุมีครรภ์ไม่ได้
- (2) งานที่ห้ามให้หญิงมีครรภ์ทำ ได้แก่
 - งานเกี่ยวกับเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ที่มีความสั่นสะเทือน
 - งานขับเคลื่อนหรือติดไปกับยานพาหนะ
 - งานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกิน 15 กิโลกรัม
 - งานที่ทำในเรือ
 - งานอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (3) ห้ามให้หญิงมีครรภ์ทำงานระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 06.00 นาฬิกา หรือทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด เว้นแต่งานผู้บริหาร งานวิชาการ งานธุรการ รวมทั้งงานเกี่ยวกับการเงินและบัญชี นายจ้างอาจให้ทำล่วงเวลาโดยลูกจ้างยินยอมได้
- (4) สิทธิขอเปลี่ยนงานในหน้าที่เดิมชั่วคราวก่อนหรือหลังคลอด โดยมีใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง
- (5) สิทธิลาเพื่อคลอดบุตรครรภ์หนึ่งไม่เกิน 90 วัน โดยนับรวมวันหยุดในระหว่างลาด้วย จากความสำคัญของกฎหมายคุ้มครองแรงงานดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการอภิปรายผลการวิจัย

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิง

จากแนวคิดคุณภาพชีวิตและแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตและความจำเป็นพื้นฐานของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามระบบสังคม เวลา และสถานที่ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม ความจำเป็นและการตอบสนองจึงถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม และการแสดงแบบแผนที่แตกต่างกันในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ชิดชัย สนั่นเสียง (2529 : 124-127) สุทธิลักษณ์ สุนทรโรคม (2536 : 190) อัจริยา วัชรานีวัฒน์ (2536: บทคัดย่อ) สมพร รัชนีความสุข (2538 : บทคัดย่อ) ชารา บัวศรี (2539: บทคัดย่อ) จงดี วินิจจะกุล (2540: บทคัดย่อ) สฤณี สิงหวรวงูร (2541 : บทคัดย่อ) ไพฑูรย์ สอนทน (2542 : 83) สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2541 : 118) อธิชาโกะ นากามูระ และคณะ (2544 : 90) ที่พบว่า อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน ลักษณะการจ้างงาน และประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ อายุ สถานภาพ ลักษณะงาน ลักษณะการจ้างงาน และประสบการณ์การทำงานมาเป็นตัวแปรอิสระ และได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสนับสนุน ดังนี้

4.1 อายุ

อายุ หมายถึง ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538:620) อายุจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตของบุคคล อายุเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับของใหม่ ผู้ที่มีอายุแตกต่างกันย่อมมีสภาพจิตใจ อารมณ์ แนวความคิดและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน อันมีผลทำให้บุคคลมีการรับรู้คุณภาพชีวิตแตกต่างกันด้วย ซึ่งตัวแปรอายุได้มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านและได้ข้อสรุปที่คล้ายคลึงกัน เช่น

สุทธิลักษณ์ สุนทรโรคม (2536 : 190) ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน พบว่า ลูกจ้างที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจในระดับที่แตกต่างกัน

ส่วนสมพร รัชนีความสุข (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของแม่บ้านในย่านโรงงานอุตสาหกรรมโรงไม้หิน พบว่า การรับรู้คุณภาพชีวิตของแม่บ้านแตกต่างกันตามอายุ

สำหรับ สฤณี สิงหวรวงูร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานระหว่างพนักงานธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัดกับพนักงานธนาคารกรุงไทยจำกัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตของพนักงานธนาคารกรุงไทยจำกัดแตกต่างกันตามอายุ

สอดคล้องกับไพฑูรย์ สอนทน (2542 : 83) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำอายุมาเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าอายุจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีอย่างไร

4.2 สถานภาพสมรส

สถานภาพ หมายถึง ฐานะ ตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคลที่ปรากฏในสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 512) บุคคลที่อยู่เป็นโสดกับบุคคลที่สมรสมีฐานะทางสังคมต่างกันย่อมมีการรับรู้เรื่องราวและข่าวสารต่าง ๆ แตกต่างกัน ซึ่งรวมถึงการรับรู้เรื่องคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันด้วย สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาวิจัยไว้ดังเช่น

สุทธิลักษณ์ สุนทโรดม (2537: 190) ศึกษามาตรการทางกฎหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน พบว่า กลุ่มสถานภาพโสดและสมรสมีความพึงพอใจแตกต่างกันในด้านชีวิตครอบครัว เรื่องการประสบปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครอบครัว และการมีเวลาพักผ่อนต่อครอบครัว

สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2541: 118) ศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในเขตเมืองภาคใต้ พบว่า ผู้มีคุณภาพชีวิตในครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดีเป็นผู้ที่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันมากที่สุดรองลงมาเป็นผู้ที่เป็นโสด

นอกจากนั้นอิชาโกะ นากามูระและคณะ (2544: 90) ได้ศึกษาค่านิยมทางสังคมและศาสนาของสตรีมุสลิมในภาคใต้ของไทย :กรณีศึกษาคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี พบว่า สถานภาพสมรสของสตรีมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางสังคมและศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำสถานภาพสมรสมาเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าสถานภาพจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีอย่างไร

4.3 ลักษณะงาน

โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล ได้จัดแบ่งงานในฝ่ายผลิตไว้เป็นแผนกต่างๆ ได้แก่ แผนกทำความสะอาด แผนกคัดขนาด แผนกเรียงวัตถุดิบ แผนกแพกกระป๋อง และแผนกติดฉลาก ความแตกต่างของลักษณะงานที่ทำ จึงเป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีความแตกต่างในด้านรายได้และสถานที่ทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล และสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (อัญชลี ตรีตระการ, 2540: 37) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจริยา วัชรานันท์ (2536: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกของผู้บริหารการพยาบาลตามการรับรู้ของตนเอง

โรงพยาบาลศูนย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่าพฤติกรรมกล้าแสดงออกของผู้บริหารโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานแผนกผู้ป่วยนอก มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่าผู้บริหารโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานแผนกศัลยกรรม สำหรับงศิ วิวิจจะฎล (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสารตะกั่วของผู้ใช้แรงงานในโรงงานแห่งหนึ่ง ในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน พบว่าลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสารตะกั่ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะงานมาเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าลักษณะงานจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีอย่างไร

4.4 ลักษณะการจ้างงาน

ลักษณะการจ้างงานของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเลเป็นการจ้างแบบรายเดือน รายวัน และรายกิโลกรัม ลักษณะการจ้างงานจึงมีความสัมพันธ์กับรายได้และสวัสดิการของโรงงาน (พยอม จันทร์เจริญ, 2540: 16) ผู้ที่ได้รับการจ้างงานที่ในลักษณะถาวร จะมีรายได้ที่แน่นอนซึ่งอาจบ่งถึงคุณภาพชีวิตที่ดีทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธรา บัวศรี (2539: บทคัดย่อ) เรื่องการเคลื่อนย้ายทางพื้นที่และความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่าคนงานย้ายถิ่นทำงานระบบกะมากกว่าคนงานท้องถิ่น และคนงานย้ายถิ่นในระบบกะมีจำนวนชั่วโมงทำงานมากกว่าคนงานท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะการจ้างงานมาเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าลักษณะการจ้างงานจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีอย่างไร

4.5 ประสพการณ์การทำงาน

ประสพการณ์การทำงาน หมายถึง ความจัดเจนที่เกิดจากการกระทำหรือได้พบเห็นมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 339) บุคคลที่มีประสพการณ์มากจะสามารถคาดการณ์ได้ถูกต้อง และใช้ประสพการณ์หาวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงาน และในชีวิตได้ดีกว่าผู้มีประสพการณ์น้อย โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหารีบด่วนหรือปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนั้นยังมีโอกาสในการรับรู้เรื่องราวข่าวสารได้ดีกว่าผู้ที่มีประสพการณ์น้อยกว่า ดังเช่นการศึกษาของ ชิดชัย สนั่นเสียง (2529: 124) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำของครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สฤษดิ์ สิงหวรวงูร (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานระหว่างพนักงาน ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัดกับพนักงานธนาคารกรุงไทยจำกัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไพฑูรณ สอนทน (2542 : 83) ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ประสพการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

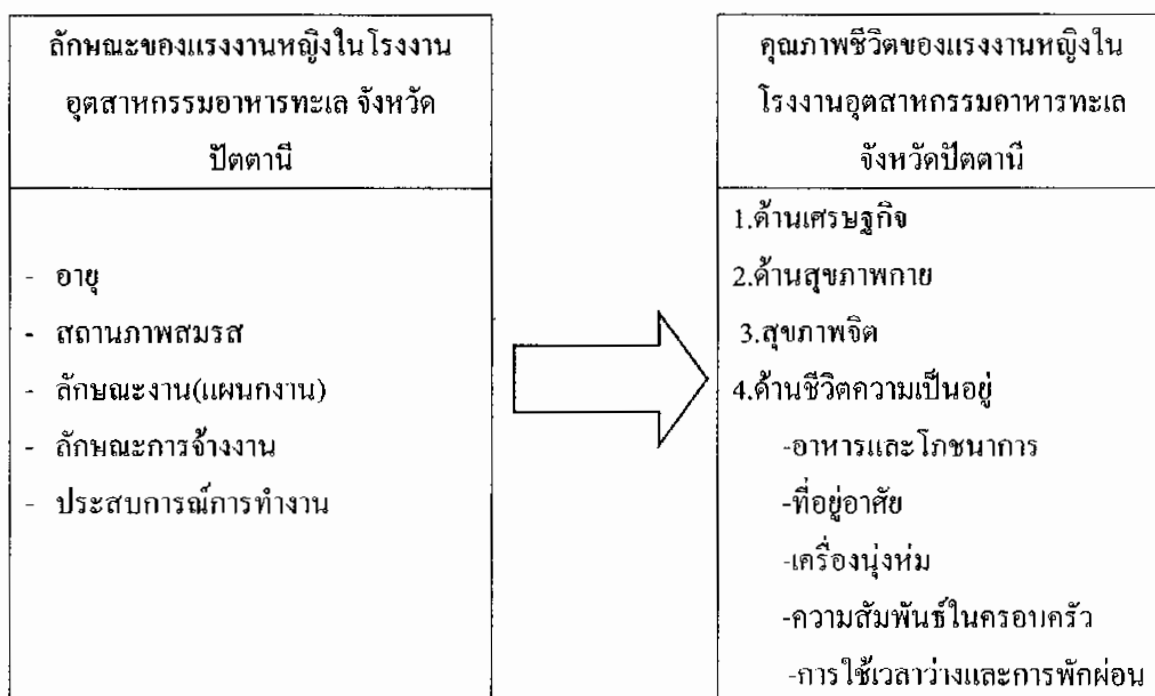
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำประสบการณ์การทำงานมาเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าประสบการณ์การทำงาน จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีอย่างไร

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นจุดหมายปลายทางในการดำรงชีวิตของบุคคลที่ต่างมุ่งหวังที่จะให้ชีวิตของตนมีคุณภาพสูงสุดในแนวที่ตนปรารถนา นอกจากนั้นคุณภาพชีวิตยังเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศ และคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหลาย ๆ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม จิตใจ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ต้องประกอบกันอย่างกลมกลืนและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล สถานที่ เวลา และความเปลี่ยนแปลงของสังคม คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล แต่ละสังคมจึงแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น กลุ่มแรงงานหญิง เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะลักษณะส่วนบุคคลของแรงงานหญิง ได้แก่ อายุ สถานภาพ ลักษณะงาน ลักษณะการทำงาน และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งสามารถเขียนภาพแสดงความสัมพันธ์ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี

จากภาพประกอบ 1 แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านชีวิตความเป็นอยู่ (อาหารและโภชนาการ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน) จะดีหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี คือ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน (แผนกงาน) ลักษณะการจ้างงาน และประสบการณ์การทำงาน

วัตถุประสงค์

ในการศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานีนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิง ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิตและด้านชีวิตความเป็นอยู่

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านชีวิตความเป็นอยู่ตามตัวแปรอายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน ลักษณะการจ้างงานและประสบการณ์การทำงาน

สมมติฐานการวิจัย

จากแนวคิดคุณภาพชีวิต แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามระบบสังคม เวลา และสถานที่ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม ความจำเป็นและการตอบสนองจึงถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม และการแสดงแบบแผนที่แตกต่างกันในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ชิดชัย สนั่นเสียง (2529 : 124-127) สุทธิลักษณ์ ฤทธิโรดม (2536 : 190) อัจริยา วัชรานิววัฒน์ (2536: บทคัดย่อ) สมพร รัญจ์ความสุข (2538 : บทคัดย่อ) ธารา บัวศรี (2539: บทคัดย่อ) จงดี วินิจจะกุล (2540: บทคัดย่อ) สฤยดี สิงหวางกูร (2541: บทคัดย่อ) ไพฑูรย์ สอนทน(2542 : 83) สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2541 : 118) อีซาโกะ นากามูระ และคณะ (2544 : 90) ที่พบว่า อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน ลักษณะการจ้างงาน และประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต จากแนวคิดและผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่มีอายุต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
2. แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่มีสถานภาพสมรสต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
3. แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่มีลักษณะงานต่างกัน จะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
4. แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่มีลักษณะการจ้างงานต่างกัน จะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
5. แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน จะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

ความสำคัญและประโยชน์

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ทราบระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิง ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเลจังหวัดปัตตานีใน 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านชีวิตความเป็นอยู่

1.2 ทำให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี

2. ด้านการนำไปใช้

เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี โรงพยาบาลปัตตานี สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ดังนี้

2.1 ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาการปฏิบัติงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในจังหวัดปัตตานี

2.2 ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาจัดสวัสดิการและการให้บริการด้านต่างๆ แก่แรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี เป็นประโยชน์ต่อโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน

2.3 เป็นประโยชน์ต่อโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน

2.4 เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อีกทั้งเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ประชากร และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านเศรษฐกิจ
- 1.2 ด้านสุขภาพกาย
- 1.3 ด้านสุขภาพจิต
- 1.4 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วย

- อาหารและโภชนาการ
- ที่อยู่อาศัย
- เครื่องนุ่งห่ม
- ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี จำนวน 4,121 คน จากโรงงาน 7 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี จำนวน 260 คน ซึ่งคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยสูตรของยามานะ (อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูตร, 2538:11)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 อายุ แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

3.1.1.1 อายุต่ำกว่า 25 ปี

3.1.1.2 อายุ 25-35 ปี

3.1.1.3 อายุมากกว่า 35 ปี

3.1.2 สถานภาพสมรส แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1.2.1 โสด

3.1.2.2 สมรส

3.1.2.3 หย่า แยก หม้าย

3.1.3 ลักษณะงาน แบ่งเป็น 5 แผนก ได้แก่

3.1.3.1 แผนกรับวัตถุดิบ

3.1.3.2 แผนกก่อนบรรจุ

3.1.3.3 แผนกบรรจุ

3.1.3.4 แผนกฆ่าเชื้อ

3.1.3.5 แผนกบรรจุกล่องบรรจุภัณฑ์

3.1.4 ลักษณะการจ้างงาน แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

3.1.4.1 ลูกจ้างรายเดือน

3.1.4.2 ลูกจ้างรายวัน

3.1.4.3 ลูกจ้างรายชั่วโมง

3.1.4.4 ลูกจ้างรายกิโลกรัม

3.1.5 ประสบการณ์การทำงาน แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

3.1.5.1 ต่ำกว่า 5 ปี

3.1.5.2 5-10 ปี

3.1.5.3 มากกว่า 10 ปี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบ 4 ด้านของแรงงานสตรีในโรงงาน

อุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี คือ

- 3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ
- 3.2.2 ด้านสุขภาพกาย
- 3.2.3 ด้านสุขภาพจิต
- 3.2.4 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วย
 - 3.2.4.1 อาหารและโภชนาการ
 - 3.2.4.2 ที่อยู่อาศัย
 - 3.2.4.3 เครื่องนุ่งห่ม
 - 3.2.4.4 ความสัมพันธ์ในครอบครัว
 - 3.2.4.5 การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกัน และง่ายต่อการทำความเข้าใจในคำบางคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ซึ่งนำมาสู่การมีชีวิตที่ดี มีความสุขทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ตามควรแก่อัตภาพ โดยครอบคลุมองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี โดยการมีอาชีพ มีความประหยัดและสุจริต มีเงินใช้และใช้เงินเป็น เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็น ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ

1.2 ด้านสุขภาพกาย หมายถึง โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี โดยมีสาเหตุจากการทำงานหรืออยู่ในบรรยากาศของการทำงานที่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกาย ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย

1.3 ด้านสุขภาพจิต หมายถึง ภาวะความเครียดของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ไม่สบายใจไม่พอใจเหมือนจิตใจถูกกดดันให้เผชิญกับสิ่งเร้า ทำให้เกิดความแปรปรวนทั้งทางร่างกายและจิตใจ วัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต

1.4 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิตแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้

1.4.1 อาหารและโภชนาการ หมายถึง การปฏิบัติตนในด้านการรับประทานอาหารอย่างถูกต้อง หลักโภชนาการ คือกินอาหารที่ปรุงสุก สะอาด ปราศจากเชื้อโรคและสารเคมี และมีสารอาหารครบถ้วนเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านอาหารหรือโภชนาการ

1.4.2 ที่อยู่อาศัย หมายถึง สภาพบ้านที่แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานี พักอาศัยอยู่กับบุคคลในครอบครัว และเหมาะสมในการดำรงชีวิต ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย

1.4.3 เครื่องนุ่งห่ม หมายถึง เสื้อผ้าและของใช้ที่แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ใช้เพื่อป้องกันความร้อนหนาวของสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อม ตามความจำเป็นแก่การดำรงชีวิต ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านเครื่องนุ่งห่ม

1.4.4 ความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว

1.4.5 การใช้เวลาว่างและการพักผ่อน หมายถึง การที่แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ใช้เวลาที่นอกเหนือจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม งานบ้าน และกิจวัตรประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุขสบายใจ ซึ่งวัดได้ด้วยแบบวัดที่แปลผลออกมาในเชิงปริมาณ โดยคิดเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านการใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

2. แรงงานหญิง หมายถึง ลูกจ้างหญิงในฝ่ายผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี

3. โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล หมายถึง สถานที่ที่มีการประกอบกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิตจากสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอยปู ปลาและเป็นโรงงานที่มีจำนวนแรงงานหญิงตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป ตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติประกันสังคม ปี 2533 และอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

4. อายุ หมายถึง อายุของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม อาหารทะเล จังหวัดปัตตานีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นช่วงอายุดังนี้

4.1 อายุต่ำกว่า 25 ปี

4.2 อายุ 25-35 ปี

4.3 อายุมากกว่า 35 ปี

5. สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพของการสมรสในปัจจุบันของแรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี โดยแบ่งออกเป็น โสด สมรส และม้าย หย่า แยก

6. ลักษณะงาน หมายถึง แผนกงานของแรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ซึ่งแบ่งตามกระบวนการผลิตของโรงงาน เป็น 5 แผนก คือ

6.1 แผนกรับวัตถุดิบ

6.2 แผนกก่อนบรรจุ

6.3 แผนกบรรจุ

6.4 แผนกฆ่าเชื้อ

6.5 แผนกบรรจุกล่องบรรจุภัณฑ์

7. ลักษณะการจ้าง หมายถึง รูปแบบการจ้างงานของ โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

7.1 ลูกจ้างรายเดือน หมายถึง แรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับค่าจ้างจากโรงงานเป็นรายเดือน

7.2 ลูกจ้างรายวัน หมายถึง แรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับค่าจ้างจากโรงงานเป็นรายวัน

7.3 ลูกจ้างรายชั่วโมง หมายถึง แรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับค่าจ้างจากโรงงานโดยการนับชั่วโมงทำงาน

7.4 ลูกจ้างรายกิโลกรัม หมายถึง แรงงานหญิงใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับค่าจ้างจากโรงงานโดยคิดตามจำนวนน้ำหนักของผลผลิตที่ทำได้

8. ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่แรงงานหญิงปฏิบัติงานใน โรงงานอุตสาหกรรม ตั้งแต่เริ่มเข้าทำงานจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

8.1 ต่ำกว่า 5 ปี

8.2 5-10 ปี

8.3 มากกว่า 10 ปี